

**MAKTABGACHA TA'LIMDA BOLALARNING
IJTIMOIY-EMOTSIONAL RIVOJLANISHINI
TA'MINLASH METODIKASI**

**METHODOLOGY FOR ENSURING SOCIAL-
EMOTIONAL DEVELOPMENT OF CHILDREN IN
PRESCHOOL EDUCATION**

**МЕТОДИКА ОБЕСПЕЧЕНИЯ СОЦИАЛЬНО-
ЭМОЦИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ В
ДОШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ**

FAN TARMOG'I
13.00.00 – Pedagogika

QABUL QILINDI
02.09.2026

CHOP ETILDI
05.09.2026

Sarvinoz Karimova

Chirchiq davlat pedagogika universiteti Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim
metodikasi kafedrası o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishini ta'minlashning pedagogik va metodik asoslari tahlil qilinadi. Ijtimoiy-emotsional rivojlanish bolaning o'z his-tuyg'ularini anglash va boshqarishi, tengdoshlari hamda kattalar bilan samarali munosabat o'rnatishi, hamkorlik qilishi, boshqalarning hissiy holatini tushunishi va ijtimoiy vaziyatlarga mos ravishda xulq-atvor namoyon etishi bilan bog'liq yaxlit jarayon sifatida talqin qilinadi. Tadqiqotda maktabgacha ta'lim tashkilotida rivojlantiruvchi va emotsional jihatdan xavfsiz muhitni yaratish, pedagogning kommunikativ va emotsional kompetensiyasi, o'yin faoliyati, rolli o'yinlar, badiiy faoliyat, suhbat, muammoli vaziyatlar hamda hamkorlikka asoslangan topshiriqlarning imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, bolaning individual-emotsional xususiyatlarini hisobga olish va oila bilan pedagogik hamkorlikni kuchaytirish ijtimoiy-emotsional rivojlanishning muhim shartlari sifatida asoslangan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, ijtimoiy-emotsional rivojlanish, emotsional kompetensiya, ijtimoiy kompetensiya, maktabgacha yosh, emotsional xavfsizlik, pedagogik muhit, o'yin faoliyati, kommunikativ ko'nikma, hamkorlik.

ABSTRACT

This article analyzes the pedagogical and methodological foundations of ensuring the social-emotional development of preschool children. Social-emotional development is considered as an integrated process involving children's awareness and regulation of their own emotions, effective interaction with peers and adults, cooperation, understanding of others' emotional states, and appropriate behavior in different social situations. The article highlights the potential of creating a

developmental and emotionally safe environment in preschool educational organizations, as well as the role of teachers' communicative and emotional competence, play activities, role-playing games, artistic activities, discussions, problem situations, and cooperative tasks. The importance of considering children's individual emotional characteristics and strengthening pedagogical cooperation with families is also substantiated.

Keywords: preschool education, social-emotional development, emotional competence, social competence, preschool age, emotional safety, pedagogical environment, play activity, communication skills, cooperation.

АННОТАЦИЯ

В статье анализируются педагогические и методические основы обеспечения социально-эмоционального развития детей дошкольного возраста. Социально-эмоциональное развитие рассматривается как целостный процесс, связанный с осознанием и регулированием ребёнком собственных эмоций, установлением эффективных взаимоотношений со сверстниками и взрослыми, сотрудничеством, пониманием эмоционального состояния других людей и адекватным поведением в различных социальных ситуациях. Раскрываются возможности создания развивающей и эмоционально безопасной среды в дошкольной образовательной организации, коммуникативной и эмоциональной компетентности педагога, игровой деятельности, сюжетно-ролевых игр, художественной деятельности, беседы, проблемных ситуаций и заданий, основанных на сотрудничестве. Обосновывается необходимость учёта индивидуально-эмоциональных особенностей ребёнка и укрепления педагогического взаимодействия с семьёй.

Ключевые слова: дошкольное образование, социально-эмоциональное развитие, эмоциональная компетентность, социальная компетентность, дошкольный возраст, эмоциональная безопасность, педагогическая среда, игровая деятельность, коммуникативные навыки, сотрудничество.

KIRISH

Maktabgacha yosh davri bolaning shaxs sifatida shakllanishida alohida ahamiyatga ega bo'lgan rivojlanish bosqichidir. Mazkur davrda bolaning nafaqat bilish jarayonlari, balki uning o'z-o'zini anglashi, his-tuyg'ularini ifodalashi, tengdoshlari va kattalar bilan munosabatga kirishishi, ijtimoiy qoidalarni o'zlashtirishi ham jadal rivojlanadi. Shu sababli maktabgacha ta'lim mazmunini faqat bolaning dastlabki bilim va ko'nikmalarini shakllantirish bilan cheklash yetarli emas. Bolaning ijtimoiy va emotsional jihatdan barqaror rivojlanishini ta'minlash ham maktabgacha ta'limning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Ijtimoiy-emotsional rivojlanish tushunchasi bolaning o'z emotsiyalarini anglash, ularni maqbul tarzda ifodalash va boshqarish, boshqa insonlarning his-tuyg'ularini tushunish, ijtimoiy munosabatlarga kirishish, hamkorlik qilish, nizoli vaziyatlarni konstruktiv hal etish hamda guruh qoidalariga moslashish kabi bir-biri bilan bog'liq ko'nikmalarni qamrab oladi. Bunday ko'nikmalar bolaning keyingi ta'lim faoliyati, tengdoshlari bilan munosabatlari va jamiyatga moslashuvi uchun muhim psixologik-pedagogik asos yaratadi.

Zamonaviy maktabgacha ta'lim amaliyotida bolaning rivojlanishini yaxlit tarzda tashkil etish, uning individual xususiyatlari va ehtiyojlarini hisobga olish, ta'lim jarayonida faoliyatga asoslangan yondashuvdan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bunda pedagogning vazifasi faqat bilim berish emas, balki bolaning o'z fikri va his-tuyg'ularini erkin ifodalashi, boshqalarni tinglashi, muloqot qilishi va hamkorlikda faoliyat yuritishi uchun qulay sharoit yaratishdan iborat.

Maktabgacha yoshdagi bolaning emotsional holati uning bilish faoliyatiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bola o'zini xavfsiz va qadrlangan deb his qilgan muhitda yangi faoliyatga kirishishga, savol berishga, xatodan qo'rqmasdan tajriba qilishga va boshqalar bilan muloqot qilishga ko'proq moyil bo'ladi. Aksincha, doimiy tanbeh, taqqoslash, qo'rqitish yoki bolaning hissiy holatini e'tiborsiz qoldirish uning ijtimoiy faolligi va kommunikativ tashabbusiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Shu nuqtayi nazardan, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ijtimoiy-emotsional rivojlanishni maqsadli va metodik jihatdan asoslangan holda tashkil etish dolzarb pedagogik muammolardan biridir.

ASOSIY QISM

Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishi birgina mashg'ulot doirasida amalga oshiriladigan jarayon emas. U bolaning kun davomida ishtirok etadigan barcha faoliyat turlari: o'yin, muloqot, ijodiy faoliyat, jismoniy harakat, ovqatlanish, sayr, mustaqil faoliyat va turli guruhviy topshiriqlar bilan uzviy bog'liq. Shuning uchun ijtimoiy-emotsional rivojlanishni ta'minlash metodikasi maktabgacha ta'limning umumiy pedagogik jarayoniga integratsiyalashgan holda tashkil etilishi maqsadga muvofiq.

Bolaning ijtimoiy-emotsional rivojlanishini tushuntirishda ikki o'zaro bog'liq jihatga e'tibor qaratish lozim. Birinchisi – bolaning o'z ichki emotsional holatini anglash va boshqarish qobiliyati; ikkinchisi – boshqa insonlar bilan ijtimoiy munosabatlarni samarali tashkil etish qobiliyatidir. Birinchi jihat emotsional o'zini anglash, his-tuyg'ularni nomlash, ularni ifodalash va tartibga solish bilan bog'liq bo'lsa, ikkinchi jihat empatiya, muloqot, hamkorlik, navbat kutish, kelishish va nizolarni hal etish kabi ko'nikmalarni qamrab oladi.

Maktabgacha yoshda bolaning emotsiyalarini boshqarish qobiliyati hali to'liq shakllanmagan bo'ladi. Shu sababli pedagog bolaning har qanday emotsional reaksiyasini faqat intizomsizlik sifatida baholamasligi kerak. Masalan, bolaning yig'lashi, jahli chiqishi, o'yinda sherigi bilan kelisha olmasligi yoki topshiriqni bajarishdan bosh tortishi ortida turli emotsional va ijtimoiy ehtiyojlar mavjud bo'lishi mumkin. Pedagogning vazifasi bunday vaziyatda jazolashdan ko'ra bolaning holatini tushunish, emotsiyani nomlash va uni maqbul tarzda ifodalashga yo'naltirishdan iborat.

Masalan, bola o'yinchoqni boshqa bola bilan bo'lishishni istamasa, "Ochko'z bo'lma" tarzidagi baholovchi munosabat o'rniga "Sen hozir o'yinchoqni berishni xohlamayapsan, chunki undan o'zing foydalanmoqchisan. Keling, navbat bilan o'ynash yo'lini topamiz" kabi yondashuvdan foydalanish mumkin. Bunda bola o'z hissiyatini anglaydi, uning holati inkor etilmaydi va muammoni ijtimoiy jihatdan maqbul usulda hal qilish imkoniga ega bo'ladi.

Ijtimoiy-emotsional rivojlanishni ta'minlashning muhim shartlaridan biri – maktabgacha ta'lim tashkilotida emotsional xavfsiz muhitni shakllantirishdir. Emotsional xavfsiz muhit deganda bolaning o'z fikri, savoli, hissiyoti va ehtiyojini qo'rqmasdan ifodalashi, xato qilganida kamsitilmasligi, pedagog tomonidan hurmat qilinishi va guruhdagi boshqa bolalar bilan o'zaro ijobiy munosabatga kirishishi uchun zarur sharoitlarning mavjudligi tushuniladi.

Bunday muhitni yaratishda pedagogning kommunikativ xulqi muhim o'rin tutadi. Pedagog bolaga murojaat qilganda uning yoshiga mos, tushunarli va hurmatga asoslangan tildan foydalanishi, bolaning gapini bo'lmasdan tinglashi, hissiy holatini kuzatishi va ijobiy muloqot namunasini ko'rsatishi lozim. Bola ko'pincha ijtimoiy xulq-atvor me'yorlarini bevosita nasihat orqali emas, balki kattalarning real xatti-harakatlarini kuzatish orqali o'zlashtiradi.

Ijtimoiy-emotsional rivojlanishda o'yin faoliyatining imkoniyatlari ayniqsa katta. Rolli o'yinlarda bola turli ijtimoiy rollarni bajaradi, boshqa insonlarning pozitsiyasini tasavvur qiladi va turli vaziyatlarda qanday munosabat bildirish mumkinligini amaliy ravishda sinab ko'radi. "Mehmon kutish", "Do'kon", "Shifokor", "Oila", "Bog'cha", "Sayohat" kabi syujetli-rolli o'yinlar bolaning muloqot, hamkorlik, kelishish va ijtimoiy qoidalarni anglash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

O'yinni ijtimoiy-emotsional rivojlanish vositasiga aylantirish uchun pedagog bolaning erkin o'yinini haddan tashqari boshqarmasligi, biroq zarur vaziyatlarda rivojlantiruvchi savollar orqali bolalarni muayyan ijtimoiy vaziyat haqida fikrlashga yo'naltirishi mumkin. Masalan: "Agar do'sting xafa bo'lsa, unga qanday yordam berish mumkin?", "Ikki bola bir xil o'yinchoqni xohlasa, nima qilish mumkin?",

“Mehmonga kelgan odamga qanday munosabatda bo‘lamiz?” kabi savollar bolaning ijtimoiy vaziyatlarni tushunish qobiliyatini rivojlantiradi.

Emotsiyalarni anglashga yo‘naltirilgan mashqlar ham samarali metodik vositalardan biridir. Bunda bolalarga quvonch, xafa bo‘lish, qo‘rquv, hayrat, jahldorlik kabi asosiy emotsional holatlar yuz ifodasi, vaziyat yoki hikoya orqali ko‘rsatilishi mumkin. Boladan “Bu bola qanday his qilmoqda?”, “U nega bunday his qilgan bo‘lishi mumkin?”, “Unga qanday yordam berish mumkin?” kabi savollarga javob berish so‘raladi. Mazkur usul bolaning emotsional lug‘atini boyitish bilan birga empatik munosabatning dastlabki elementlarini shakllantiradi.

Badiiy faoliyat ham ijtimoiy-emotsional rivojlanish uchun katta imkoniyat yaratadi. Rasm chizish, musiqa tinglash, qo‘shiq kuylash, dramatizatsiya va ijodiy topshiriqlar orqali bola o‘z hissiy kechinmalarini turli shakllarda ifodalash imkoniyatiga ega bo‘ladi. Masalan, “Bugungi kayfiyatim”, “Menga quvonch beradigan narsa”, “Do‘stimga sovg‘a” kabi topshiriqlar bolaning ichki kechinmalarini ijodiy faoliyat orqali ifodalashiga yordam beradi.

Maktabgacha ta’limda hamkorlikka asoslangan faoliyatlarni ko‘paytirish ham muhim. Juftlik yoki kichik guruhda bajariladigan topshiriqlar bolalardan o‘zaro kelishishni, vazifalarni taqsimlashni, bir-birini tinglashni va umumiy natija uchun mas’uliyatni his qilishni talab qiladi. Bunday faoliyatlarda natijaning o‘zi bilan bir qatorda jarayon ham pedagogik jihatdan muhim hisoblanadi. Chunki bola topshiriqni bajarish davomida ijtimoiy xatti-harakatlarning turli shakllarini amalda o‘zlashtiradi.

Nizoli vaziyatlar bilan ishlash ijtimoiy-emotsional rivojlanish metodikasining yana bir muhim yo‘nalishidir. Maktabgacha yoshdagi bolalar o‘rtasidagi nizolar tabiiy rivojlanish jarayonining bir qismi bo‘lishi mumkin. Pedagog har bir nizoni darhol o‘zi hal qilib berish o‘rniga bolalarni muammoni tushunish va yechim topishga jalb etishi maqsadga muvofiq. Bunda “Nima bo‘ldi?”, “Sen nimani xohlading?”, “Do‘sting nimani xohladi?”, “Ikkalangizga ham mos keladigan qanday yechim topish mumkin?” kabi savollardan foydalanish mumkin.

Bunday metod bolaning konfliktni zo‘ravonlik yoki yig‘i orqali emas, muloqot va kelishuv orqali hal qilish ko‘nikmasini shakllantiradi. Shu bilan birga, pedagog bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olishi zarur. Maktabgacha yoshdagi boladan kattalarnikidek murakkab muammolarni mustaqil hal qilishni talab qilish metodik jihatdan to‘g‘ri emas. Pedagog zarur hollarda vaziyatni modellashtirib, bir nechta mumkin bo‘lgan yechimlarni taklif qilishi va bolaning tanlov qilishiga imkon berishi mumkin.

Ijtimoiy-emotsional rivojlanishning muhim ko‘rsatkichlaridan biri empatiyadir. Empatiya boshqa insonning hissiy holatini anglash va unga mos munosabat bildirish qobiliyati sifatida namoyon bo‘ladi. Maktabgacha yoshda empatiyani rivojlantirish uchun badiiy asarlar, ertaklar va hayotiy vaziyatlardan samarali foydalanish mumkin.

Qahramonning nima his qilgani, nima sababdan bunday holatga tushgani va boshqa qahramonlar unga qanday yordam berishi mumkinligi haqidagi suhbatlar bolalarning boshqa inson nuqtayi nazarini tushunishiga yordam beradi.

Bunda badiiy matnni shunchaki qayta hikoya qildirish bilan cheklanmasdan, bolaning qahramonlar holatiga nisbatan shaxsiy munosabatini aniqlash muhim. “Agar sen uning o‘rnida bo‘lganingda nima qilarding?”, “Senga kim yordam berishini xohlarding?”, “Qahramonning xafa bo‘lganini qayerdan bilding?” kabi savollar bolaning ijtimoiy-emotsional tafakkurini faollashtiradi.

Maktabgacha ta’lim tashkilotidagi kun tartibining o‘zi ham ijtimoiy-emotsional rivojlanish vositasi sifatida qaralishi mumkin. Bolaning navbat kutishi, guruh qoidalariga amal qilishi, o‘yinchoqlarni joyiga qo‘yishi, boshqa bolalarning shaxsiy hududini hurmat qilishi va umumiy faoliyatda ishtirok etishi ijtimoiy ko‘nikmalarning shakllanishiga xizmat qiladi. Biroq qoidalarni ko‘paytirish emas, ularning mazmunini bola uchun tushunarli qilish muhim. Masalan, “Boshqalarni bezovta qilma” kabi umumiy talab o‘rniga “Do‘sting gapirayotganida uni tinglaymiz” kabi aniq xatti-harakatga yo‘naltirilgan qoida samaraliroq bo‘lishi mumkin.

Ijtimoiy-emotsional rivojlanishda oilaning roli ham katta. Bola maktabgacha ta’lim tashkilotida o‘zlashtirayotgan ijtimoiy xulq-atvor shakllarini oiladagi munosabatlar bilan bog‘laydi. Shu sababli pedagog va ota-onalar o‘rtasidagi hamkorlik izchil yo‘lga qo‘yilishi zarur. Ota-onalarga bolaning emotsiyalarini inkor etmaslik, uni boshqa bolalar bilan doimiy taqqoslamaslik, xatti-harakatni bolaning shaxsiyatidan ajratib baholash, bolaning fikrini tinglash va muammoli vaziyatlarda muloqotga tayanish bo‘yicha metodik tavsiyalar berish mumkin.

Masalan, “Sen yomon bolasan” degan baho bolaning shaxsiyatini salbiy baholasa, “Bu xatti-harakating do‘stingga noqulaylik tug‘dirdi, keling, uni qanday tuzatish mumkinligini o‘ylaymiz” kabi yondashuv bolaning xatti-harakatini anglashiga imkon beradi. Bu farq ijtimoiy-emotsional tarbiya nuqtayi nazaridan muhimdir, chunki bola xatosini o‘z shaxsiyatiga berilgan salbiy baho sifatida emas, tuzatish mumkin bo‘lgan xatti-harakat sifatida qabul qilishni o‘rganadi.

Ijtimoiy-emotsional rivojlanishni metodik jihatdan tashkil etishda individual yondashuv ham zarur. Barcha bolalar emotsiyalarini bir xil tarzda ifodalamaydi. Ayrim bolalar o‘z fikrini ochiq bildirishi, boshqalari esa tortinchoqlik yoki ehtiyotkorlik bilan munosabatga kirishishi mumkin. Shuning uchun pedagog bolaning faolligini faqat uning ko‘p gapirishi yoki guruh oldida chiqish qilishi bilan baholamasligi kerak. Tinglash, yordam berish, navbat kutish, sherigiga topshiriqni bajarishda ko‘maklashish kabi xatti-harakatlar ham ijtimoiy rivojlanishning muhim ko‘rsatkichlari hisoblanadi.

Ijtimoiy-emotsional rivojlanishni kuzatishda pedagog bolaning o‘z emotsiyasini nomlay olishi, yordam so‘rashi, tengdoshlarini tinglashi, o‘yin davomida kelishishi,

navbat kutishi, boshqalarning holatini sezishi, nizoli vaziyatlarda muqobil yechimni qabul qilishi va guruh faoliyatida ishtirok etishiga e'tibor qaratishi mumkin. Bunday kuzatuv bolaning kamchiligini aniqlash vositasi emas, balki keyingi pedagogik faoliyatni individuallashtirish uchun xizmat qilishi lozim.

Maktabgacha ta'lim pedagogining o'zi ham yuqori darajadagi emotsional va kommunikativ madaniyatga ega bo'lishi kerak. Chunki bolalar pedagogning ovoz ohangi, muomala uslubi, nizoli vaziyatlarga munosabati va boshqa insonlarni tinglash tarzini bevosita kuzatadilar. Pedagogning o'z hissiyotini boshqara olishi, bolaga hurmat bilan murojaat qilishi va murakkab vaziyatlarda vazminlikni saqlashi bolalar uchun amaliy namuna vazifasini bajaradi.

Demak, ijtimoiy-emotsional rivojlanishni ta'minlash alohida mashg'ulot yoki bir nechta o'yin bilan chegaralanmaydi. U maktabgacha ta'limning butun pedagogik muhitini qamrab oluvchi uzluksiz jarayon sifatida tashkil etilishi kerak. Mazkur jarayonda emotsional xavfsiz muhit, pedagogning shaxsiy namunasi, o'yin va ijodiy faoliyat, muloqot, hamkorlik, muammoli vaziyatlar, badiiy asarlar va oila bilan hamkorlik o'zaro bog'liq metodik vositalar sifatida namoyon bo'ladi.

XULOSA

Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishi ularning keyingi ta'lim faoliyati, tengdoshlari bilan munosabati va ijtimoiy muhitga moslashuvi uchun muhim pedagogik asos hisoblanadi. Mazkur rivojlanish bolaning faqat o'z his-tuyg'ularini boshqarishi bilan cheklanmay, balki boshqalarning emotsional holatini anglash, samarali muloqot qilish, hamkorlikda faoliyat yuritish, ijtimoiy qoidalarni o'zlashtirish va nizolarni maqbul yo'l bilan hal etish ko'nikmalarini ham qamrab oladi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'lim tashkilotida ijtimoiy-emotsional rivojlanishni samarali ta'minlash uchun, avvalo, bolaning o'zini xavfsiz va qadrlangan deb his qiladigan emotsional muhitni yaratish zarur. Bunday muhit pedagogning kommunikativ madaniyati, bolaga hurmat bilan munosabatda bo'lishi va uning hissiy ehtiyojlarini hisobga olishi asosida shakllanadi.

O'yin faoliyati, ayniqsa syujetli-rolli o'yinlar, ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni rivojlantirishning tabiiy va samarali vositalaridan biridir. Shuningdek, emotsiyalarni aniqlash va nomlash, muammoli vaziyatlarni muhokama qilish, badiiy asarlar asosida suhbat tashkil etish, juftlik va kichik guruhlarda hamkorlikdagi topshiriqlarni bajarish, dramatisatsiya va ijodiy faoliyatdan foydalanish bolalarning ijtimoiy hamda emotsional kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Mazkur jarayonda pedagogning roli alohida ahamiyatga ega. Pedagog bolaning xatti-harakatini faqat nazorat qilish bilan cheklanmasdan, uning emotsional holatini tushunishi, ijtimoiy vaziyatlarda maqbul xulq-atvor namunasini ko'rsatishi va bolaga

mustaqil yechim topish imkoniyatini berishi lozim. Shu bilan birga, maktabgacha ta'lim tashkiloti va oila o'rtasidagi hamkorlikning izchil yo'lga qo'yilishi bolaning turli ijtimoiy muhitlarda bir-biriga zid bo'lmagan xulq-atvor tajribasini shakllantirish imkonini beradi.

Shu asosda maktabgacha ta'limda ijtimoiy-emotsional rivojlanishni ta'minlash metodikasi emotsional xavfsizlik + ijobiy muloqot + o'yin faoliyati + hamkorlik + empatiyani rivojlantirish + nizolarni konstruktiv hal etish + oila bilan hamkorlik tamoyillarining o'zaro uyg'unligi asosida tashkil etilishi maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi. Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida. O'RQ-595-son, 2019-yil 16-dekabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standarti. 802-son qaror, 2020-yil 22-dekabr.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi PQ-4312-son "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori.
4. Vygotsky, L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.
5. Piaget, J. The Language and Thought of the Child. London: Routledge & Kegan Paul, 1959.
6. Goleman, D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. New York: Bantam Books, 1995.
7. Denham, S. A. Emotional Development in Young Children. New York: Guilford Press, 1998.
8. Denham, S. A., Bassett, H. H., Zinsser, K. Early childhood teachers as socializers of young children's emotional competence. Early Childhood Education Journal, 2012, Vol. 40, pp. 137–143.
9. Saarni, C. The Development of Emotional Competence. New York: Guilford Press, 1999.
10. CASEL. CASEL's SEL Framework: What Are the Core Competence Areas and Where Are They Promoted? Chicago: Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning.
11. UNICEF. A World Ready to Learn: Prioritizing Quality Early Childhood Education. New York: UNICEF, 2019.
12. OECD. Starting Strong V: Transitions from Early Childhood Education and Care to Primary Education. Paris: OECD Publishing, 2017.
13. OECD. Engaging Young Children: Lessons from Research about Quality in Early Childhood Education and Care. Paris: OECD Publishing, 2018.

14. Shonkoff, J. P., Phillips, D. A. (eds.). From Neurons to Neighborhoods: The Science of Early Childhood Development. Washington, DC: National Academy Press, 2000.

15. Bronfenbrenner, U. The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1979.

